

wielkanocny 1645 na 2 l., wyzwolony na św. Jana 1646; późniejszy mistrz w cechu toruńskim), Baltzera Leofasa (wpisany na kwartał wielkanocny 1645 na 5 l., wyzwolony na kwartał świętojański 1649), Jacoba Fischera (wpisany 26 VIII 1652 na 5 l., wyzwolony na kwartał wielkanocny 1659; późniejszy mistrz w cechu toruńskim). Ponadto, jako starszy cechu, przyjmował na *Mutjahr* Johanna Culmana (1642), Samuela Nehma (1648) i Johanna Ditmanna (1663). W 1644 inny toruński mistrz, Gottfried Holfeldt, został ukarany grzywną 12 florenów za pogardliwe wypowiedzianie się o pracy S.

W pochodzącej z 1929 notatce załączonej do inwentarza kośc. świętojańskiego w Toruniu przypisuje się S. wykonanie obrazów z dawnego ołtarza gł. w tej świątyni: malowidła *Matka Boża z Dzieciątkiem i dwoma świętymi Janami* oraz wizerunków 4 ojców Kościoła. Należy jednak do tej tezy podchodzić nieufnie, gdyż nie odnaleziono na jej poparcie żadnych wzmianek źródłowych; przeciwnie, wg kroniki toruńskich jezuitów obraz *Matki Bożej* wykonany został w Krakowie.

Semrau A., *Die Bürgerlisten der Stadt Thorn aus dem 17. Jahrhundert*, cz. 2: *Die ausländischen Bürger*, Mitteilungen des Copernicus-Vereins für Wissenschaft und Kunst zu Thorn, XXVIII, 1920, s. 43. – Domasłowski J., *Wypożyczenie wnętrza*, [w:] *Bazylika katedralna świętych Janów w Toruniu*, red. Biskup M., Toruń 2003, s. 196. – *Dzieje sztuki Torunia*, Toruń 2009, s. 242-243.

Arch. Akt Dawnych Diecezji Toruńskiej, Akta z Bazyliki Katedralnej w Toruniu, rkps 37; Parafia NMP w Toruniu, rkps AD 001, s. 104. – AP Toruń, Akta miasta Torunia, kat. II, rkps I-97, s. 39; *Cech malarzy, rzeźbiarzy i lakierników z Torunia*, rkps 4, s. 49, 80, 82, 83, 85, 87, 93, 96, 97, 105, 106, 111, 113, 115, 117, 121, 123, 125, 130, 133, 135, 137, 139, 142.

B. Łyczak

**Sperber Stanislaus** (Stenzel), malarz, pochodził z Unierzyża k. Strzegowa na Mazowszu. Od 1574 obecny w Gdańsku; 11 XI 1574 otrzymał prawo miejskie i obywatelstwo gdańskie jako malarz.

Pałubicki J., *Artyści i rzemieślnicy artyst. Gdańska, Prus Królewskich oraz Warmii epoki nowożytnej. Skorowidz kwerendalny*, Gd. 2019.

M. Mielnik

**Sperber Zygmunt**, architekt, malarz i rysownik, ur. 10 VI 1886 Stanisławów (obecnie Iwano-Frankiwnsk, Ukraina), zm. 1942-43 Lwów, w getcie. Od 1897 uczył się w Gimnazjum w Stanisławowie, a następnie, do 1907, w tamtejszej Szkole Realnej. W l. 1910-15 (1910-14?) studiował na Wydz. Architektury Politechniki Lw. Był w grupie studentów Adolfa Szyszki-Bohusza dokumentujących bożnicę Złotej Róży we Lwowie; na wystawie wydziału w grudniu 1913 (VII Doroczna wystawa) pokazano wyniki tej dokumentacji (rzut poziomy i przekrój autorstwa S., Kaliksta Krzyżanowskiego, Mieczysława Rzepeckiego i Fryderyka Tadaniera repr. Roczn. Architektoniczny, 1913-14, tabl. I-II). Jego pracą studencką był też proj. konkursowy ratusza w Drohobyczu (repr. tamże, tabl. IV). Po ukończeniu studiów architektonicznych uczył się malarstwa w Krakowie i w Monachium (1916-19).

Otrzymałszy w maju 1923 koncesję magistratu, prowadził własne biuro „architektoniczno-budowlane i dekoracji wnętrz” we Lwowie przy ul. Nowy Świat 4, a od 1934 przy ul. Zimorowicza 4. Uzyskał także uprawnienia nauczyciela rysunków w szkołach średnich; pracował we Lwowie jako kierownik działu rys. w Żyd. Szkole Zaw. Żeńskiej (od 1922) oraz w pryw. gimnazjach – męskim i żeńskim pod auspicjami Żyd. Tow. Szkoły Ludowej i Średniej we Lwowie (ul. Zygmuntowska 17). Wykładał również rys. zawodowy i prowadził dział mebli artyst. w tamtejszej Szkole Rzemieślniczo-Przemysłowej im. Abrahama Korkisa (od 1925).

Brał aktywny udział w życiu kulturalnym i społecznym we Lwowie. Angażował się w kultywowanie tradycji i sztuki żyd. W 1919 uczestniczył w wystawie członków Koła Miłośników Sztuki Żyd., na której pokazał rys. wnętrz synagog i kompozycje z motywami sztuki synagogalnej, w tym proj. konkursowy. W 1920 został sekretarzem komitetu I Wystawy Sztuki Żyd. w Sali Kahału we Lwowie; zaprojektował plakat wystawy i zaprezentował 10 akw. (ukazujących m.in.: synagogę Złotej Róży we Lwowie, Plac Krakowski, dzielnicę żydowską w Lublinie, bożnicę w Radziechowie). Na wystawie wiosennej Koła Miłośników Sztuki Żyd. we Lwowie w maju i czerwcu 1921 pokazał prace przedstawiające stare zaułki i budynki lw., nagrobki żyd. (wszystkie akw.) i rys. z serii „Wnętrza bożnic”. W październiku 1922 uczestniczył w kolejnej wystawie tego stow. Od

1925 był członkiem Kuratorium Opieki nad Zabytkami Sztuki Żyd. przy Zarządzie Izraelickiej Gminy Wyznaniowej we Lwowie (zajmował się konserwacją synagog), a od 1926 członkiem Żyd. Tow. Lit. i Artyst. we Lwowie (zasiadał w zarządzie). W 1928 współorganizował wystawę książki żyd. i zabytków żyd. we Lwowie. Działal także na szerszym forum. Był członkiem Tow. Politechnicznego we Lwowie (od 1926 honorowym), Zw. Zaw. Architektów i Budowniczych we Lwowie, Lw. Tow. Właścicieli Realności (m.in. uczestniczył w zebraniu 8 III 1938), wiceprezesa Zw. Inżynierów Żyd. Udzielał konsultacji architektonicznych w lw. spółdzielni Własne Mieszkanie (1931). W 1927 koordynował organizację zjazdu abiturientów z 1907 Wyższej Szkoły Realnej w Stanisławowie. Nadesłał wypowiedź do druku reklamowego *Cement nieprzemakalny Siccofix Goleszowskiej Fabryki Portland-Cementu SA.*, Goleśzów [1927]. Wygłaszał prelekcje popularyzatorskie, m.in. odczyt ilustrowany przezroczami na temat nowoczesnego portalu w budynkach świeckich i reklamy świetlnej, wygłoszony w lokalu Stow. Kupców we Lwowie (1935).

Jako architekt i architekt wnętrz działał gł. we Lwowie. W 1923-24 zaprojektował w stylu art déco wnętrze apteki Pod Św. Mikołajem z rzeźbami Józefa Starzyńskiego, w 1927 ogród zimowy w kamienicy przy ul. Barwińskich (Barwińskich) 8, a w 1930 wnętrze lw. baru Warszawa, z oryginalnymi ściennymi malowidłami natryskowymi i zastosowaniem efektów świetlnych. Przed 1927 brał udział w remoncie bekoniarń przy fabryce konserw Zygmunta Ruckera (budowa zbiorników). Przebudował i zmodernizował „na sposób zupełnie zachodnioeuropejski” wnętrza magazynu z konfekcją firmy M. Beyer i Ska przy d. ul. Legionów 1 (1928), a także wnętrza lw. kin Casino (1934) i Empire (1936). W l. 30. XX w. projektował świetlne (neonowe) słupy i wejścia do kin (m.in. do kina Kopernik, 1930). W l. 1937-39 stworzył proj. apartamentu w budynku przy ul. Gwardyjskiej (obecnie ul. Hwardijska 18, siedziba Muz. Literatury, oddz. Muz. Historii Lwowa). Był również autorem metalowej bramy wejściowej do lw. Pasażu Grünerów (obecnie pl. Hryhorenki 5) w stylu zmodernizowanego baroku (1938), dekoracyjnych detali portalu, westybulu i klatki schodowej budynków mieszkalnych przy ul. Nabelaka (obecnie Kotlarewskiego) 42-44 i przy ul. Kadeckiej (obecnie Bohaterów Majda-

nu) 18, wykonanych w l. 1938-39 w stylistyce funkcjonalizmu.

W konkursie na proj. szpitala żyd.-amerykańskiego w Samborze w 1922 jego proj., wyk. wspólnie z Jakubem Silberem, został wyróżniony II nagrodą *primo loco* (pierwszej nie przyznano). S. interesował się również architekturą uzdrowiskową (proj. sanatoriów dla Truskawca, 1936-38). Na wystawie Stow. Architektów Rzeczypospolitej Pol. w 1937 we Lwowie prezentował rys. przedstawiający awangardowy proj. domu w kształcie kolistym. Wg jego koncepcji powstał m.in. Dom Oświatowy Tow. Szkoły Ludowej na Zniesieniu we Lwowie w 1938.

Poza pracami architektonicznymi artysta zajmował się projektowaniem plakatów, kilimów, mebli, najpierw w stylistyce art déco, od 1929-30 w duchu funkcjonalizmu. Uważał, że w zdobieniu wnętrz „wytyczną jest przede wszystkim najbardziej posunięta użyteczność i prostolinijność sprzętu”. Na wystawie Sprzęty współcz. w Muz. Przemysłu Artyst. we Lwowie w 1930 eksponowano meble, wyk. wg jego proj.: do Szkoły Rzemieślniczo-Przemysłowej im. A. Korkisa – Pokój mieszkalny, Pokój pana, Pokój pani; do pracowni „Lamus” – sypialnia z drewna cytrynowego, jadalnia z drewna róży siamskiej, tapczan oraz kilimy, wyk. w pracowni Marii Englender-Atlasowej („w barwach dyskretnie zgaszone i stonowane”, mające „spokojnie płynny ornament” – jak pisał Artur Lauterbach). Meble, obicia meblowe i kilimy, wyk. w pracowniach lw. wg proj. S., były pokazane w Muz. Przemysłu Artyst. we Lwowie również w marcu 1934 na Pokazie mebli współcz.

Plakaty zaczął projektować jeszcze na studiach; wg jego proj. zostały wyd. we Lwowie w styczniu 1914 plakaty *Wielki Akademicki Bal Maskowy* (nawiązujący do rys. Aubreya Beardsleya; druk) i *Maria Delvard, Marc Henry. 2 Sceniczne Wieczory Pieśni* (w stylistyce art déco; litogr. barwna), oba sygn., w zb. Lw. Muz. Etnografii i Przemysłu (tamże niezrealizowana, odmienna wersja proj. tego plakatu, rys.). Później S. skomponował plakat z motywem menory do wspomnianej Wystawy Żyd. w Sali Kahału z 1920 (litogr. barwna, sygn., 1919, tamże) oraz plakat *Sprzęty współczesne w Muzeum Przem. Art. ... Pokaz sprzętów projektu inż. arch. Zygmunta Sperbera* (sygn., offset, ok. 1930, Lw. Muz. Etnografii i Przemysłu). Przypisuje się mu również (raczej bezpodstawnie) plakat *Józef Sperling*,

Kraków. Artystyczne, skromne i wytworne umeblowania (ok. 1907?, litogr. barwna, MNK). S. jest autorem s. tytułowej książki Jakuba Schalla *Przewodnik po zabytkach żydowskich miasta Lwowa i historia Żydów lw. w zarysie* (Lw. 1935) oraz 2 il. wewnątrz: *Misa sederowa* (Muz. Przemysłowe) (s. 27) i *Nagrobek „Złotej Róży”* (Nachmanowiczowej) (s. 63).

Z malarskiej i rysunkowej twórczości S. znane są poza wyż. wym. widoki synagog i innych zabytków żyd.: *Synagoga w Husiatynie, Synagoga w Radziechowcie, Fotel rytualny* (rys. tusz, pióro i akw., wszystkie 1919-20), *Wnętrze Bet-Hamidraszu przedmiejskiego we Lwowie* (akw., ok. 1928), *Wnętrze bożnicy Złotej Róży* (rys., Lw. Muz. Etnografii i Przemysłu Artyst. Lwów, ze zb. M. Goldsteina), ponadto *Reduta na dochód Żyd. Tow. Szkoły ludowej i średniej we Lwowie* (1921), 2 rys. satyryczne na temat „wagonu dancingowego” w Truskawcu. W BN znajduje się rys. S. *Mężczyzna w kapeluszu*, ol., sygn. i dat., 1907.

S. publikował artykuły w prasie, m.in. w lw. dz. *Chwila: Zygmunt Balk (Do 30-letniego jubileuszu pracy)* (1926 nr 2613, s. 4), *Nowoczesna sztuka zdobnicza wewnątrz* (1929 nr 3551, s. 7-8) i w periodyku *Budowniczy: O współczesnych wnętrzach* (1930 nr 5, s. 1-2).

Vollmer, t. 4, 1958 (Sandel J.). – *Енциклопедія Львова*, t. 2, Львів 2008, s. 262.

Spraw. Dyrekcji C.K. Gimnazjum w Stanisławowie za r. szkolny 1897/98. – Spraw. Dyrekcji C.K. Wyższej Szkoły Realnej w Stanisławowie za r. szkolny 1900/1; 1901/2; 1905/6. – Sonnenschein M., *Lw. skorowidz adresowy*, III, 1927/28, Lw. 1927, s. 12, 465; VI, 1930/31, Lw. 1930, s. 465. – *1877-1927 Księga Pamiątkowa. Pol. Tow. Politechniczne we Lwowie*, red. Matakiewicz M., Lw. 1927, s. 95. – *Spraw. Kuratorium Opieki nad Zabytkami Sztuki Żyd. przy Żyd. Gminie Wyznaniowej we Lwowie*, Lw. 1928. – Lauterbach A., *Pokaz sprzętów współcz.*, *Chwila*, 1930 nr 4133, s. 7. – *Wystawa sprzętów nowoczesnych*, *Gaz. Poranna*, 1930 nr 9346 (22 IX), s. 10. – *Pol. przemysł i handel. Rynek pol. Księga adresowo-informacyjna ...*, W.-Lw. 1930, s. XXIX, 563. – Goldstein M., Dresdner K., *Kultura i sztuka ludu żyd. na ziemiach pol. Zb. Maksymiliana Goldsteina*, Lw. 1935, s. 72, 95, 111, 132, 186. – *Księga adresowa Małopolski*, Lw.-W. 1935, s. 317. – *Almanach żyd.*, wyd. Stachel H., Lw. 1937, s. 430. – *Il. informator m. Lwowa ... na r. 1939*, s. 38. – Cielątkowska R., *Architektura i urbanistyka Lwowa II Rzeczypospolitej*, Gd. 1998, s. 156. – Mali-

nowski J., *Malarstwo i rzeźba Żydów Pol. w XIX i XX w.*, W. 2000. – Biriulow J., Onyszczenko-Szweć L., Siomoczkin I., *Lwów. Il. przew.*, Lw.-Wr. 2001. – Borzymińska Z., *Kuratorium Opieki nad Zabytkami Sztuki Żyd. przy Żyd. Gminie Wyznaniowej we Lwowie*, *Kwartalnik Historii Żydów*, 2005 nr 2, s. 157, 159. – Lewicki J., *Miedzy tradycją a nowoczesnością. Architektura Lwowa l. 1893-1918*, W. 2005, s. 428-429, 433. – Богдано-ва Ю. [Bohdanowa J.], *Творчість архітекторів-євреїв у Львові в 20-30 рр. XX століття*, [w:] *Голокост в Україні у регіональному і загальнолеському вимірі. Матеріали Міжнародної наукової конференції*, Львів 2005, s. 154. – Смірнов Ю. [Smirnow J.], *Аптека-музей у Львові*, Львів 2005, s. 28. – Бойко Х. [Bojko Ch.], *До методики наукового опрацювання єврейських кладовищ: європейський досвід*, Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв, 2008 nr 9, s. 165. – Гранкін П. [Grankin P.], *Статті (1996-2007)*, Львів 2010, s. 175, 325. – Kravtsov S.R., *Studies of Jewish architecture in Central-Eastern Europe in historical perspective*, [w:] *History of art in Central, Eastern and South-Eastern Europe*, red. Malinowski J., t. 1, Toruń 2012, s. 185. – Czubińska M., *Najstarsze pol. plakaty komercyjne (wyd. do 1914 r.) ze zb. MNK*, *Pam. Sztuk Pięknych*, 2015 nr 10, s. 289. – Глембоцкая Г. [Glembocka G.], *Художники-евреи Львова первой половины XX века: Жизнь, творчество, судьба*, Львов 2015. – Drohobyczka-Grzesiak W., *Architects Zygmunt Sperber and Ryszard Hermelin: Lviv and Truskavets Projects*, [w:] *From Ausgleich to the Holocaust. Ukrainian and Jewish Artists in Lemberg / Lwów / Lviv*, red. Kravtsov S., Rodov I., Stolarska-Fronia M., Weimar und Rostock 2019.

*I Wystawa sztuki żyd. w Sali Kahału, Koło Miłośników Sztuki Żyd. we Lwowie*, Lw. 1920. – *Wystawa lw. książki pol.*, Kamienica Czarna, Lw. 1928, s. 78 poz. 600. – *Kat. wystawy książki lw. hebrajskiej i zabytków żyd.*, Kuratorium Opieki nad Zabytkami Sztuki Żyd. przy Żyd. Gminie Wyznaniowej we Lwowie, Lw. 1928 [S. wym. w komitecie wystawy]. – *Kat. pokazu Sprzęty współczesne*, Miejskie Muz. Przemysłu Artyst., Lw. 1930. – *Plakat do r. 1939 ze zb. Bibl. Głównej ASP w Krakowie*, Kr. 1972. – Czubińska M., *Pol. plakat secesyjny ze zb. MNK*, Kr. 2003, s. 98, 154. – Szablowska A.A., Seńkiw M., *Plakat pol. ze zb. Muz. Etnografii i Przemysłu Artyst. Instytutu Narodoznawstwa Nar. Akademii Nauk Ukrainy we Lwowie*, W. 2009. – *Images of a Vanished World. The Jews of Eastern Galicia (From the mid-19<sup>th</sup> century to the first third of the 20<sup>th</sup> century. Exhibition Cat.*, [LGS], Lviv 2013, s. 16, 21, 82, 91, 105, il.

Kur. lw., 1913 nr 584, s. 2-3 (Janusz B.). – *Rocz. Architektoniczny*, 1913-14, s. 6 (Tadanier F.). – *Chwi-*

la, 1919 nr 283, s. 3; 1920 nr 347, s. 6, nr 353, s. 4 (Kenan G.), nr 366, s. 5 (Hescheles H.), nr 376, s. 5 (Hołubeć M.), nr 469, s. 4; nr 527, s. 5; 1921 nr 712, s. 7, nr 849, s. 3 (Bienenstock M.); 1922 nr 1110, s. 4, nr 1111, s. 6, nr 1214, s. 5, nr 1292, s. 4; 1926 nr 2764, s. 7; 1927 nr 2938, s. 4, nr 2933, s. 4; 1928 nr 3296, s. 12, nr 3490, s. 12; 1930 nr 4154, s. 6, nr 4176, s. 15; 1931 nr 4347, s. 15, 4348, s. 15; 1932 nr 4884, s. 5-6, nr 4885, s. 5-6; 1934 nr 5375, s. 14, nr 5665, s. 13; 1935 nr 5901, s. 10, nr 6004, s. 13; 1937 nr 6448, s. 10, nr 6512, s. 10. – *Dzień*, 1920 nr 105, s. 4-5 (Byk E.). – *Dz. Ludowy*, 1920 nr 13, s. 6. – *Громадська думка*, 1920 nr 25, s. 3 (Hołubeć M.). – *Wiek Nowy*, 1921 nr 6021, s. 3 (Byk E.). – *Gaz. lw.*, 1928 nr 291, s. 4. – *Kal. Techniczno-Budowlany na r. 1930/31*, W. [1930], s. 471. – *Lwowianin*, 1938 nr 2, s. 12. – *Kal. Techniczny na r. 1939*, s. 257 i s. IX.

LBN, Arch. Tow. Lw. Budowniczych, sygnatura TLB-27, teka 10: *Koncesje magistratu lw.*, s. 352.

J. Biriulow  
uzup. U. Makowska, M. Tarnowska

**Sperler** (Sperller, Sperrler) **Leonhard** (Leonat, Leonhalt, Lohart), kamieniarz. W Gdańsku w cechu murarzy, kamieniarzy i rzeźbiarzy został zarejestrowany w 1766 jako czeladnik obcy, kamieniarz, bez wskazania przydziału do mistrza.

Pałubicki J., *Artyści i rzemieślnicy artyst. Gdańska, Prus Królewskich oraz Warmii epoki nowożytnej. Skorowidz kwerendalny*, Gd. 2019

AP Gdańsk, rkps 300,C/1034: *Cech murarzy, kamieniarzy i rzeźbiarzy 1755-1795. Rejestr czeladników. [Beysitzenden Meister Buch Bey der Ehrbahren Brüderschafft der Maurer, Stein Metz, Stein- und Bildt-Hauer Gesellen, so Wohl Einheimischen Alß Fremd[en] Gesellen, die sich Bey der Gesellen L[ade] oder Einschreiben als auch Lössen Lassen Anno 1755]*, s. 136, 138, 138.

J. Pałubicki

**Sperro Wiktor**, malarz, nauczyciel rysunków, ur. Podgórze (obecnie cz. Krakowa). Uczęszczał do SSP w Krakowie w l. 1884-91 (z przerwami), a w l. 1894-97 studiował w Oddz. Ogólnym w wiedeńskiej Kunstgewerbeschule u Ludwiga Minnigerode (rys. figuralny) i Willibalda Schulmeistera (rys. ornamentalny). Od 1897 uczył rysunków w Realnym i Wyższym Gimnazjum im. Rudolfa w Brodach, skąd decyzją władz szkolnych z 5 VII 1898 przeniesiono go na analogicz-

ne stanowisko do Szkoły Przemysłu Drzewnego w Kołomyi (co najmniej od 1902 miał X klasę rangi urzędniczej). W l. 1906-22 był zatrudniony jako nauczyciel rysunku i geometrii wykresłej w Szkole Przemysłu Drzewnego w Zakopanem; w działającej przy niej publicznej (otwartej) sali rysunkowej prowadził też (do 1918) zajęcia z dorosłymi. Razem z kilkoma innymi pedagogami zakopiańskiej szkoły wyjeżdżał na kursy doszkalać, organizowane w czasie ferii w Austrii (w Salzburgu i Villach). W 1911 Minister Robót Publicznych przyznał mu IX klasę rangi urzędniczej, a w 1918 klasę VIII. Po 1922 S. uczył rysunków w Szkole Zaw. Przemysłowo-Handlowej im. Generała Hallera w Zakopanem. Od 1910 był członkiem Tow. Tatrzańskiego (w 1910 również Zakopiańskiego Oddz. Narciarzy tegoż tow.)

Możliwe, że S. jest tożsamy z Wiktorem Sperą, „emerytowanym urzędnikiem pryw.” mieszkającym po 1934 w Bielsku przy ul. Batorego 24.

Jahresbericht K.K. Rudolfs-Gymnasium in Brody für das Schuljahr 1897, s. 3; ... 1898, s. 3; ... 1899, s. 2; ... 1905, s. nlb. 12. – *Dz. Urzędowy c.k. Rady szkolnej krajowej w Galicyi*, 1902, s. 142; 1911, s. 202; 1918, s. 145. – *Prz. Stolarski*, 1909 nr 8, s. 3. – *Zakopane*, 1909 nr 28, s. 3 (Turek J.). – *Pam. Tow. Tatrzańskiego*, 1910, s. XXXVII, LXIX, 64, 79 (Turek J.); 1911, s. LXII; 1912, s. LXX; 1913, s. LXXV, 1914, s. XC. – *Turek J., Trzydziestolecie Szkoły Zaw. Przemysłu Drzewnego w Zakopanem*, Pam. Tow. Tatrzańskiego, 1910, s. 64, 70. – *1878-1909. Trzydziestolecie Szkoły Zaw. Przemysłu Drzewnego w Zakopanem*, oprac. Turek J. (rozszerzona wersja tekstu z Pam. Tow. Tatrzańskiego), Zakopane [1910], s. 24, 42. – *Gaz. lw.*, 1911 nr 134 (14 VI), s. 4. – *Księga adresowa Bielska, Białej i okolicy dla przemysłu, handlu i rzemiosła ze szczegółowym spisem właścicieli mieszkań*, Biała [po 1934], cz. II: Alfabetyczny spis właścicieli mieszkań m. Bielska, s. 41. – *Materiały ASP Kraków*, 1. – *Kenarowa H., Od zakopiańskiej Szkoły Przemysłu Drzewnego do Szkoły Kenara...*, Kr. 1978. – *Kudelska D., Artyści z ziem d. Rzeczypospolitej w wiedeńskiej Kunstgewerbeschule (1868-1938) / The Viennese Kunstgewerbeschule and the students from the Polish-Lithuanian Commonwealth in the years 1868-1938*, Lublin 2022 (seria: Sztuka, Wiedeń, Galicja i nie tylko / Art, Vienna, Galicia and More..., t. 2).

U. Makowska